

<p> کاں قصہ شنید گشت بیوش واں گم شدہ را بنجاک جویاں مہجر ز سر سپید می کند ہمراہ ہر شک و ہمدش توں فریاد کناں بہ سیاہاں از کوہ شنید نالہ زار دا فکند ز اشک بادہ در جام باز مر مہ سزار و شاں با خود غولے جراحہ اگیز در دامن کوہ دور ز خاکے رخ را ز طپا نچہ رنگ می داد شہ نسبت ز سخن غمش پے بنشت بگریہ پیش رویش دور از من تو ز خویشتن دور لختے دل پارہ یافت چونند مالیدہ پائے پر دیدہ </p>	<p> واں دور دور و مند پر جوش غلیظہ بناک تیرہ مویاں موی از سر نا امید می کند بیچارہ پرد و دید بیہوش می رفت ز سوز دل شتاباں چون گشت بے بدشت کھار اندر پئے آن ترانہ زد گام دریافت حرف را چومتاں می گفتہ راں فراق خونریز در کردہ سرے بیان خاکے دل ابستیزہ نگ می داد چون چشم پر فنا و برے چون سوختگان دوید سوش دیدش چو چراغ مردہ بے نور چون سے پرد بید شد زند خم کردہ تن کستم رسیدہ </p>
---	--

پیر از جب گر کباب گشته
 بگریت بر دجسته جانی
 می سوخت بنزاری از گزندش
 کاکے شمع دل چراغ دیده
 با آن خفته که داشت ایت
 در د که نهاد بر تو این بار
 با و که رسید در چپ ایت
 پیرانه سرم گد اشتی چهر
 بودم بگساں که گاه پیری
 چون شکند این تن سفالین
 خود گشت درین سفال پرورد
 رودر که کنم؟ که در پین سوز
 دریاب که عمر با سه آمد
 زد سیل طپانچه بر گل حنّام
 جنید در لے کار و انم
 بگست زه کمان بختم

رخ شست به خون آب گشته
 بسید سرش به مهربانی
 می داد ز سوز سینه بندش
 و سے میوه جان و باغ دیده
 چون رو دل او فنا و پایت
 سو دے که کرد با تو این کار
 آه که بسینه کرد داغت
 بر پیری من نیایدت مهر
 مونس شویم بدست گیری
 غمخوار تو باشیم بیالین
 پیش از تن من سفال تو خور
 روزے شب آرام اندرین روز
 طوفان اجل بسر در آمد
 هم حبه و تراب گشت هم نام
 بود ج طلبید سار با نم
 دز ز لاله سست شد زخم

پیری ہو بس جو انیسم بُرد
 گرچوں خلفاں شوی جگر سوز
 چندیں نہ بس است تخی دہر
 چوں کار جہاں ست غم فروشی
 شیرے کہ خراش پنجہ بستش
 آتش کہ بشعلہ خوںے دار
 گرمی گسلد زمانہ کاے
 من خود ز زمانہ پا برہم
 تنگت لم مٹوے چندیں
 لے جان پر بخانہ باز آئے
 شباب کہ تا دریں غم باد
 زیں پس کہ جستم نشانی
 واں نادر تو کہ در نقاب ست
 زان پیش کہ دیدہ را گذریش
 زان پس چو پلک ہم نشیند
 تشہ کہ برگ می بندے

مرگ آمد وز نہ گانیم بُرد
 باشد خلف از برائے اس دوز
 دیگر چہ کنی تو عیش من زہر
 تو نیز سوئے جہاں چہ کوشی
 تو دشمنہ چہ می دہی بہ دستش
 روغن زہریش چہ پوئے دار
 گسل تو باختیار بائے
 تو رشتہ چہ می دہی بچاہم
 دل تنگی من جوئے چندیں
 دے مرغ در آشیانہ باز آئے
 پیش از احبلم رسی بفریاد
 جویم بے دے نہ یابی
 او ہم ز غمت چو من خج است
 محروم ہمارش از رخ خویش
 چنداں کہ نائیش نہ بند
 شربت چہ دینغ داری از دے

لے دے در غم فروشی مدد کار جہاں شوی ۱۲ حسرت ۱۳ مویذین گریستن ۱۴ حسرت ۱۵ لے مراد جوئی ۱۶

<p> مے کہ سرش خواب گز ماہیم دو تیرہ روز بکس پسند کہ از جمال تو دور دانی کہ بناے خاکست آن زد کہ در ہوا بجز دست تا کیسے تو نہ کر وہ خالی نقد تو ہمہ بود کہ خداں با وقت عزیز و عیش و لکش چوں بگسدت فلک خوشای ہر یک نفسے کہ می رود تیز آن اکہ چنیں شتاب خوانند زیناں نفی بھل مشر آن تھہ کہ قیمت ست جانس آخر پیر تو ام، نہ اختیار بیار اگر چہ در دناک ست زاں جا کہ یکے ست خون و چونند ز از روں دست پاتوانست </p>	<p> پڑوہ دوسر تا خراب گز یک دیدہ بہ چشم ما توئی بس بے دیدہ شویم بلکہ بے نور پیمان حیات ما درست بنیاد بے خزنہ کندہ ست شو بر سر نقد خوش حالی بہی بہ جمال ارجمنداں یاران عزیز را کنی خوش تو خود سپہ کنی کنارہ زیناں پیکے ست سوئے اہل بکینے چوں آہنش خواب ماند عمر ست نہ باد۔ سہل مشر سایح چہ کنی بہ را محاش بجگانہ چنیں مشو بہ یک بار بیار پرست رہا ک ست مرگ پرست رنج و فتنہ زند ز از از جگر کجا تو انست </p>
---	--

چون تیشہ کند بخارش آہنگ
 زانت شتر ز بار نالاں
 زان غم کہ تو پستی از شمارش
 این جانے نہ جائے تست بہنر
 گرم کہ ز غم زبوں تو اوں بود
 گر زان منی از ان من باش
 ہر چند کہ عشق جہلہ در دست
 لیکن مشاں چیاں زبوں نیز
 مرد ارچہ بسوزد شش ہمہ تن
 سستی ست بلبلت گشتن
 گر واقعہ چند سینہ سوزست
 سپار بدست دیوتن را
 صبر از پئے روز در دوری
 سرمایہ بیافت سہل حیرت
 زین غنم ہمہ گر مراد یارت
 گر برہ آسماں نہی ہوش
 آن مہ کہ دلت ازو خرابست

زین غنم

رنجیدہ تر از گم بودنگ
 کاں بار شتر کشد نہ پالاں
 نے بر تو کہ بر منت بارش
 و این کار نہ کار بست بگر نیز
 بے خانہ و جائے چون تو اوں بود
 ورنہ بہ مراد خویشتن باش
 نے روشکن سلاح مرہست
 کاتش چو دروں زنی بروں نیز
 دو دے نہ وہ بروں روزن
 وز جام نخت مست گشتن
 مردی ز پئے کہ ام روزست
 گر و آرخان خویشتن را
 ورنہ ہمہ وقت خود صبورست
 نایاقہ در جہاں غنم پرت
 غم ہیچ مخور کہ در کنارست
 کوشم کہ رسالت در خوش
 یلی ست نہ آخر آفتابست

زین غنم

زین غنم

زین غنم

<p> با او بشارت بہ کیجئے دے رانہ شوی سزایے پونہ مردم شود راہ مردی جو ہجو ابہ شود فرشتہ با حور بہشت زعفران اذکے دو کاسے ز آتش من دل تو بریاں و انم کہ ترا ہزار چہ دست از حیلہ و دم نمی شود رام اندیشہ موکلے عقیقت است در خود نہ وہم خیال را راہ در چہر این غنیمت بسیلی از بند خدا کجا گریم مرغیت بر ایمان تقدیر دین رشتہ بخود گت تو می بود برائے خود دلم شاد </p>	<p> نشینم تا چارہ دورائے لیکن نہ کنی چو دیورابند این دیو دلی رہا کن از خوئے تا بو کہ ز خون بخت پر نور مجنوں چو نوید کام ہشتود با پیر بہ شرم گفت گریاں از من بہ من ارچہ یک گنج نہست لیکن چہ کنم کہ نفس خود کام بردل کہ بہ ناز کی لطیف است گو شتم کہ بہ جہد گاہ دے بے گاہ باز افکند آسمان نیلی خود کیست کہ از بلا گریم بیچارہ وجود دست تدبیر نامر وہ ز رشتہ محبت نیلی آن وز کہ بودم از غم آزاد </p>
--	---

۱۷ دیوانگی و دشت ۱۸ حسرت ۱۹ عقیقت ۲۰ بخت ۲۱ ش
 ۲۲ بسیلی بروزین فیلی آنت کہ انگشان است ۲۳ راست کنند وہم سپانیدہ تیغ دار برگردن مجرم زندہ دین کہ
 چنانچہ راسیلی گویند فطالت زہران حسرت ۲۴ خود گیر ذمہ کن ۲۵ ش

و اکنون کہ نہ برتہ از چشم
 کس ابراد رہہ نیت
 ز سے محل اگر بخندہ خوش
 انکشت سیاہ را چه چارہ
 چون عقدہ شادی ست مثل
 در باد یہ تشنہ جگر تاب
 اشتر کہ ز خود تہی شد شکار
 گیرم ہمہ خلق راحت الفنج
 پروانہ شمع را کہ فرمود
 چون ہر کے از برے کاریت
 آن کافیت آسمان نداند
 تو سن کہ نہ کرد از دوش ام
 گر کار بدست خویش بوسے
 چون نیت بہ مردم آنچه باید
 تا باری جان بفت لہم ہست
 یا ہمہ شوم چون سہ

این ہم نہ باختیار خوشم
 مردم ہو سن بچہ نیت
 چنداں نگرستی در آتش
 از سوختن ہزار بارہ
 ہم بر عشم خوشتن نم دل
 از دیدہ خوشتن خورد آب
 خوردہ ز گلوٹے خود خورد باز
 مجبور بود بہ بردن رنج
 کو از تن خود بر آورد
 ز اندیشہ دہوں دگر شماریت
 و اند چو در آن شکنجہ ماند
 ہم رام شود زلت سر انجام
 کار ہمہ حلق پیش بودے
 تسلیم شدم بہ سرچہ آید
 جاں بد ہم دیار نہ ہم از دست
 یاد رہر کار او کنم سر

۱۵ لے کے راہ خود بالتصدعات نمی کند ۱۲ حسرت سے زغانی کو لک ۱۲ حسرت
 ۱۳ کا ز خانہ کہ از نے و علف سازند (غیاث و برہان) ہندی جھوپڑی ۱۲ حسرت

<p>من گوہر تو تو انسر من آز روہ شدی و سنج دیدی ور تو نہ خوری غم دگر کیست غم زان من ست بار بست برداشتنی ست لاند از پیش واں وعدہ کہ کردہ وفا کن کالاخرو دورم فرو شد کزور و رہت در دمنان دیوانہ بہ ماہ نور ساند شد با پدر و رضائے اجبت رفند ز دست سوئے خانہ</p>	<p>ہاں لے پیر من و سر من زین گو نہ کہ بہر من و دیدی غمخوار کیست فلک از زیت زین عنم چو مقرر بست بارے کہ گشت بول ریش در و دل خستہ را و دکن پذیرفت پدر کہ سخت گوشہ پوید بد طیب چنداں آن چاہ کند کہ تا تو اند مجنوں بو شتتے چنان سیت باہم دستکش زمانہ</p>
--	---

تقیہ کردن با دروغ مجنوں ابد اولے شرح نصیحت از لفظ اور بار و
شیرینی زبان مفرح سوئے اوسا ختن

<p>کان خستہ چو با پدر رواں کرد نزدیک برگ و از خرو دور</p>	<p>گویندہ حکایت آن چنان کرد آمد بسر لے خویش رنجور</p>
--	--

مادر چو بید حالِ فرزند
 بوسید چو مادرانِ سرش را
 که جامه درید بهر سانش
 گریاں نفسے بر کشیدش
 شست از نم دیدگانِ نخستش
 و آنجا هتاش چو نقشِ جامه
 زیں لابه گری چو باز پر دست
 آورد ز راهِ مهربانی
 می اندکس ز رفته خویشش
 بجنوں که دروند پر ز غم دست
 می خورد ز بهر رفته مادر
 چون خورد بقدر غمستش خورد
 در پیش نشست و زار گریست
 تا زاده شد از عدم وجودم
 دولت همه عمر آن چنان دست
 آزادم داشت بختِ فیروز

گشت در و بندش از بند
 ترکرد بگریه پیکرش را
 که از مرده دخت چاک داشت
 پس جامه پاره بر کشیدش
 و ز مشک و گلآب بپشتش
 آراست بچشم و عامه
 گرم سوئے مطلق و خوش بخت
 مادر پخته چنان که دانی
 می داد نواله در دامنش
 ز اندیشه کجا بر شکم دست
 ز لقمه که شعله آید
 مادر بر سفره را بهم کرد
 گفتا که به است مرگ ازین دست
 رنجی ز جهان نیاید نوم
 کم زانده دهر بر کراں دست
 ز آسپ زمانه تا به امروز

دینار

از کز

بند

واکنوں کہ دید صبح پیری
 بلائے چو تیر پشد کما نم
 مپند کہ در چنیں زہلے
 بائے کہ گے نبرد م آں با
 زنداں کہ بر ند بر هوا شک
 گادے کہ پر شدن دل آیم
 یہ گرنہ نمی اگر تو انی
 زین اقعہ ار رہی بتمیز
 داری بجز دور و نہ بر جاے
 مروانہ بر آریاے از گل
 تا بو کہ بصیرت شیخ انجام
 کا نجا کہ بود شکستگیہا
 دے کہ نشایدش نشان یافت
 کائے کہ بصبہ بر کشاؤ
 ماہم ز پیت چناں کہ دا نم

از زین اقعہ ار رہی بتمیز

کا فوری گشت زلف قیری
 و آمد تیز لزل استوا نم
 سوز و لغت گشتہ جانے
 خود گوئے کہ چوں برم بکیا
 افزوں نہ کنند جز پیا شک
 گو سالہ خسرو برد بر بام
 بر من ستمے ہیں گرانہ
 این ماور پیر و احمد نیز
 بیرون نہ نمی ز عافیت پائے
 بندی بخداے خوشترین دل
 از کام رودا بر آیت کام
 صبر است کلید شکیب
 در دوج صبور شیش تو ان یافت
 بار و گرشس گرہ نہ داوند
 جہدے بکنیم تا تو انیم

بجانب

از کام رودا بر آیت کام

۱۵۱ قیر، سیاہ، ۱۰ حسرت
 ۱۵۲ لے اندک اندک، ۱۰ حسرت
 ۱۵۳ لے از کام رودا، کتدہ ۲۰ حسرت

<p>گر بیت بدر پیش باور پروردہ مرا چو جان بسینه پیدا از تو گشته هستی من وز غم ہمہ عمر در اماں باش چوں ار و شمس تلخ سودمند دیوانہ بہ پند کے نند گوش یا دست زدا منم بد اید کز دست شدہ است اختیار می سوخت دور و غم می خورد و اسباب عودش پر دست پیرانہ و دوز بہر مقصود</p>	<p>مجنوں ز درد تہ پر آور گفت اسے گہر مرا خزینہ لے کردہ بلند پستی من یارب کہ ز بخت شادماں باش پند تو کہ عاقبت پندست لیکن چو برود یوم از ہوش یا نقد مرا بد امن آرید ماورچو شناخت بہر کارش غخوارہ او شد از سرور و روزے دوسہ برگ کا راخت پس گفت بہ پیرخانہ تازدو</p>	<p>مجنوں ز درد تہ پر آور گفت اسے گہر مرا خزینہ لے کردہ بلند پستی من یارب کہ ز بخت شادماں باش پند تو کہ عاقبت پندست لیکن چو برود یوم از ہوش یا نقد مرا بد امن آرید ماورچو شناخت بہر کارش غخوارہ او شد از سرور و روزے دوسہ برگ کا راخت پس گفت بہ پیرخانہ تازدو</p>
<h3>رقن پر مجنوں کو اسگاری لیلے</h3>		
<p>اشتر طلبید و محسل آرت گشتند ہم ز خویش پیوند در خانہ لعبت صاری ز انداز نمود مردی پیش</p>	<p>اشتر طلبید و محسل آرت گشتند ہم ز خویش پیوند در خانہ لعبت صاری ز انداز نمود مردی پیش</p>	<p>پیراز دل در دمند بزخواست از اہل قبیلہ ہترے چند رفتند ز بہر خواستگار آمد پیش مردی پیش</p>
<p>لے برگ قند و غم و التفات نیز ساز و سامان (برمان) ایسی دوسہ روز سمر انجام کار او کرد و اسباب عودیش جینا ساخت ۱۲ حسرت</p>		

از راہ کرم برسم تازی
 خوانے بکشید مسترانہ
 چون سفرہ ز پیش بر گرفتند
 بایک گرا از طریق کاسے
 ہر قبضہ جو تیر خود بر انداخت
 در جلوہ آن عروس نوخیز
 کایزد چو بنائے دہر پر دست
 زیں دہمہ را بزند گانی
 چون ہست چنین امید واریم
 ناسفہ دُرت کہ در خزینت
 گوئی بزبان خود کہے بے گفت
 قیس ہندی کہ در زمانہ
 گرسینہ بہر او کنی گرم
 ایں قصہ کہ کردی سب ز گوش
 بز خود قدے چو مار پیید

بنشست بہ میہاں نوازی
 پر نعمت و نزل بیکرانہ
 عیشے بہ نشاط و در گرفتند
 می رفت سخن ز ہر شامے
 جو یائے غرض غرض انداخت
 می کرد عبا سے شکر ریز
 ہر طالبہ جفت جفت دست
 از جفت گزینت دانی
 کامید خود از دُرت بر آرم
 ماند صفا در آب گینت
 با گو ہر پاک من شود جفت
 ہست از ہمہ در ہنہ جگانہ
 داناوی او نیار دُرت شرم
 از بس خبلی بس اند خاش
 واں کہ جواب دُرت سنجید

از ہر سخن

۱۱۱ جیبہ ترکش غرض نشانہ و مطلب مقصود اش و حسرت ۱۱۱ بے گفت۔ سبہ قال و قیل ۱۱۱
 ۱۱۲ قیس ہندی نام مجنوں مولانا نظامی فرمایہ ہے چون شرط ہنر تمام کر دند + قیس ہندی نام کر دند
 جانے دیگر گوید + قیس ہندی بہ علم خواندن ۱۱۲ حسرت

<p>ورنہ کنم آن ستر اکره انی رنجیدہ شود کے کہ سجد پیوون بادو بادو ہا ہا آن بہ کہ زجبہ بر نیاید مارا بقبیلہ کرد بہ نام وز مردی زمانہ حالی وز بے سنگی خوردن سنگ انگشت بکوش دست بر سر در خورد کجا بود بہ پیوند لولو بوسل نہا و توال جستم رضا کے تو بخوشی تیمار عروس کے تو اند نیروی تعہد کے نیست وردیو چہ استخوان نباشد ناخستہ بہ اندرون خانہ</p>	<p>گفتا چہ کنم کہ سیہانی ہر نکتہ کزاں کے بر نجد مخفی کہ نہ آن زداد باشد تیرے کہ نہ بر ہون گراید شخصے کہ ز نفس نامہ انجام دیوانہ دست و لا ابالی از بے سنگی قنادہ و رنگ غلق از خبرش بخاندہ دور زیں گو نہ حریت ماتہ مند حورے بہ شتہ دا و توال خود گیر کہ مابہست پیشی آشفقہ کہ حال خود نداند برے کہ کفایتش بے نیت در دیو دلاں تو اں نباشد باشد چوزے ستون خانہ</p>
---	---

۱۵ مئی ۱۲۱۱ ہجرت ۱۲۱۱ سبتہ بکبر اول بروزن شنبہ صورتے رائیز گنہارک از غایت
 کراہت و ہشتی طبع از ویش ہاں و ہراساں باشد بزبان ۱۲۱۱ ہجرت ۱۲۱۱ دیو دل سیاہ دل
 و بے رحم بزبان ۱۲۱۱ ہجرت ۱۲۱۱ جو تک بزبان ۱۲۱۱ ہجرت

آن زہ کہ شد کمانش از کار
 مرغ کہ شتر شد است ہاش
 مروانہ توانش نام کردن
 بہ گرنہی بہ پردہ اش دے
 و اں کہ بخت دانی خداوند
 کیس رن شود ک شادہ تا دیر
 چونندہ لعبتے چو خورشید
 آہستہ بگوش پیرزن گفت
 کم خازن آن حسنہ نسیم
 گر کار رفت بزور بازو
 آن چارہ کہ نے بیازدوی
 نتوان شدن ز پنجرہ رخت
 آن دنبہ کہ گرگ از اں کند شتہ
 ہدہ کہ سپر باشہ راتاج
 گنجے کہ گرفت شختہ در جنگ

دیو ک زندش بہ روئے دیو
 بارست چو پائے ناتامش
 کو بار کسے کشد بگردن
 کش غم تو خوری او بوشے
 از صدق عقیدہ خورد سو گند
 گر کار زباں رسد بشمشیر
 شد باز بسوئے خانہ نو مید
 کیس سوخت طاق بازو بخت
 از آہن تیر می کند بیم
 زیں سوئے سبک بود ترازو
 ز اقبال قوی ترے شود راست
 الا کہ بزور بازوے سخت
 کے گنجد در وہان خرگوش
 شاہیں کشد از کفش نہ در تاج
 سالار تاندش نہ سر منگ

(مجاز)

(مجاز)

۱۰ روزن زیرک جاوڑے ست کہ چوب عمارت دپشمینہ دانچہ در زمیں اُتد
 بخورد و ضائع کند ابرہان یعنی دیک ۱۲ حسرت
 ۱۱ تو انانی دوقت و خوراک بقدر حاجت (برہان) ۱۲ حسرت

شمیر کشیدن نون فلج بہت محبوب و رسوا دینی کو کب آراستن و در
قتال مردمانِ حلی سعی تمام کوشش نمود

خوانندہ صرف آشنائی
کاں پر جگر کباب گشتہ
چوں شد زور عروس نمید
شد در پے آن کہ تا چہ سازد
کرد آن چہ ز چان کردنی بود
چوں از طرف نیافت یاری
نوفل ملکہ بد آدمی خوئے
از کشاکش دل ستیگار
ہم زحمت عاشقی کشیدہ
افسانہ قیس کا توش افروخت
چوں حالت پیرید عالی
بنواخت بلطف راز پیرید
پیر از جگر شکایت اندو
چوں گرفتار گاہ بزاری

زیں گو نہ گنت سخن سرائی
وز بادہ عنم خراب گشتہ
شد خستہ آن گزند جاوید
کاں عاشق خستہ انواز
ناہ بکفش کلیہ مقصود
بر میر بید شد بزاری
آزادہ دہسہ بان دلجوئے
در سلسلہ بے گرفتار
ہم شربت عاشقی چیدہ
ہر خطہ ہی شنیدومی سخت
کرد از بد و نیک خانہ عالی
واں قصہ کہ داشت باز پیرید
دم بر زود کرد خانہ پرودہ
جست از پے آن میدیاری

<p> او خود عنیم او ز پیش دست قاصد طلب سجد و ادغام کا نہی تہاں کند کہ بگفت گر گفت گر بود دریں زیر شد پیک پیام داد در حال بکشا و زبان چو آتش تیز کا نڈازہ کر ابو دریں از زہرہ بسلام کس نیاید باید چو عطارے کہ جاوید دیوے کہ بود حاضران و کارے کہ نسبتش حدیث کر پاس تو گر چہ دل پذیر است مینا کہ بسکب ز کشتی رست گر مہتر ماست نوسنل گرد ز اں گونہ ز بون نہ ایم نیز اقتد چو درین پردہ کاسے </p>	<p> و اں مصلحت آن خویش دست سوئے پد ریت گل اندام دیوانہ باہ نوشود جفت گویم سخن از زبان شمشیر تا شد شنونڈہ برد گر حال پس گفت جواب تہاں انگیز کر پردہ مبار آرد آدا مہ نیز بدایم کس نیاید پروانہ شود بشمع خورشید کشت جفت کند شترتہ یا کوشیدن آں نیک رست پیوند حریر با حسر رست از بہر صلاح چشم بدست مہتر نہ کند ستیزہ با خرد کار ز دگل با نبرخ کشنیز جاں کسیت ران میانہ بارے </p>
--	---

۱۵ مقابل ہم ۱۷ حسرت
 ۱۶ یعنی اور اکدام کس اکاش ابا ذشتہ یا جفت کند ۱۷ حسرت

چندان غنیم جان تن تو خورد
 فرمانده اگر بدین بسانه
 مایز بکوشش صوابش
 یک آده باز داد پاش
 لشکر طلبید بارگی خواست
 خوشان غنیم جوان شنید
 گشت از دو طرف واد شمشیر
 هر تیغ زنی به خنجر خشت
 می گردسان چشم باریک
 و او تیر که خون حلال می کرد
 ابرو کمان کرشمه انجیز
 پیکان که جگر شکاف می کرد
 شمشیر کشیده هر دلیری
 بر رسم عرب بجهد و ناورد
 مرگ آمد و جان ز سینه می رفت
 هر سو که گشت تیغ فولاد

کز پرده سخن بروں توان کرد
 مار ایه بدی کند نشانه
 معذور بوییم در جوابش
 نوظل ز غضب شدت اشین رخ
 بیرون ز قبیله شد صف آرست
 مجموع بکس بروں دیدند
 آدینت بجمله شیر با شیر
 سر با همه می درود و می گشت
 جاسوسی سینهاش تا یک
 فی را بگر نهال می کرد
 ناولک بکشش چو غمزه تیز
 می داد و زبان و دل همی خورد
 نوظل بمبیاں چو تند شیر
 می کرد ستیزه مرد با مرد
 بر نفس تیر پائے می رفت
 کرد از سر مرد گردن آزاد

از نام

از نام

چنین

۱۰ خشت نیرزه کوچک (برهان) ۱۲ حسرت ۱۵ می خلیله ۱۲ حسرت
 ۱۶ جنگ و پیکار (برهان) ۱۲ حسرت

زان کینہ کہ بے دریغ میری
 غلطے سوئے لعبتِ حصار کی
 گفتند با تفاق پیراں
 چون فتنہ او بروں دایں تا
 خیزم سبکِ خون لیلے
 آفت ز جہاں چو گشت کینام
 ہم چنند فتنہ بستہ گرد
 ہم سکہ بخون اندریں راز
 آمد سوئے آن ستم رسیدہ
 رمزے کہ شنیدہ بود بہ
 بخوں کہ از ان خبر شد آگاہ
 بر میر سپید وید چو شاں
 بگرفت عنانِ مرکبِ سخت
 گفت اے ہمہ مریم تو آزار
 کان دست کہ بہر دستاں پنج
 گویند ز فتنہ مہترانش

ق

یک ہفتہ دور ویر تیغ میرفت
 تنگ آمدہ زان ستیزہ کاری
 در سوختہ بہ کہ حنا نہ ویراں
 آں بہ کہ گنیم فتنہ وز خواہ
 در خاک دواں کنیم سیلے
 غوغا زد و سوئے گیر و آرام
 ہم دل ز گزند رستہ گرد
 بد سوختہ در رونہ پروانہ
 نالید ز جانِ عنیم رسیدہ
 بگریست سخت بعد از ان
 برزد ز درونِ دل کیے آہ
 چون سیل کہ در رسد خرفشاں
 می سوخت ز خامکاری سخت
 باز آرد دل از ستیزہ باز آرد
 ماندہ است ازین شغبِ طابخ
 کا بستہ کنیم بر گرانش

<p>یعنی چو سے از جہاں برافتہ ہاں تاشوی کنوں کہاں گیر تیرے چہ زنی کہ بر من آید برختم مکشس کبینہ جوئی اں نیزہ مزن بہ دشمنان پیش چوں جامہ بخت من کبہ دست ادبار فرود شدہ بہ کارم رد ز بدن مراست از پس نوقل چہ شنید گفتم مجوں لابد بہ نیام کرد شمشیر در گوشت غم نشست نال از ہر کہ حدیث او شنیدے آنکہ آدمیت و آدمی زلیت حیوان و گر کہ بے شمارند</p>	<p>ایں مشعلہ از میساں برافتہ تا ورنہ رسد بجان من تیر بر جہاں زد و بچپہ تن آید تینے کہ بخون دوست شوئی کزوے دل دستاں کنی کش از کوشش مرد ماں چہ سوست اقبال ترا چہ رنجہ دارم تو کردی از آن خوشین پس بکشا و ز دیدہ چشمہ خوں در بیشہ خویش رفت چون شیر از حالت قیس دست مالال آہے بہ دروغ بر کشیدے واند کہ گزند آدمی چیت از درد کے خبر نہ دارند</p>
--	--

مہمان خانہ انڈن مجنوں اعان اور خانہ چشم نامہ زمان فتنہ انگیز ایکا و کاوان

خانہ بیرون لکند

دانندہ این حکایت لکند	از پوست خنیں بڑوں دہ مغز
-----------------------	--------------------------

کان و ز کہ نوبل سپیداً
 چندان بہ زمین فتاد مرم
 چون کوکہ مصاف بشکت
 خلق زو و سونے خستہ ویش
 مانند برآں بساط ناورد
 دیوانہ کہ جائے دید خالی
 رخسارہ ز خون گشت گشت
 افتاد چنان میان خون غرق
 چون ماند فادہ بر زمین دیر
 مرغان کہ باوج سے پریدند
 زانے بے ریش نشسته خونخوار
 و ان یار و دران اسیر بے صبر
 چون کرد گناہ مرد ہمشیار
 شد بر سر آن حسد ابغونی
 تیزندہ ہوا گرفت چون دود

برست میاں بے ستم سکا
 کاڈرتہ کشتہ شد زمین محم
 ہر خستہ کہ رستہ بود ہی حبت
 رفتند بسوئے خانہ خویش
 مجنون دیکے رسیق و ہمد
 بر حبت چو دیو لا ابالی
 ہم در صف کشتہ خواجہ حبت
 کہ کشتہ نہ بود تا بد و فرق
 تشہ جگرے جان خود سیر
 گستاخ بسوئے او دویند
 در دیدہ کشتی کشیدہ متقا
 می دیدد ہی گریست چوں ابر
 کان چشم ز سر نہ بنید آزا
 تا و آخر دشن از ان زبونی
 و ان سوختہ خاست آتش آلود

۱۵ زمین زیر انبار کشتگان پوشیدہ ۱۲ شش

۱۶ حبت می تپسید ۱۲ شش

۱۷ مراد نعت از زانغ بہ مناسبت سیاہی میل سمرہ ۱۲ حضرت

ز دفرہ کہ این چہ دستداریست
 چون دیدہ بکشنی دلمخت
 چندان بنظارہ کردہ شادوم
 امروز کہ اتفاق آن بود
 اے دوست بہ من کج افتادی
 نے دیدہ کہ آفتے دستداریست
 زین شرم کہ روئے یار دیدہ است
 بے قصدین از غیب جاے
 گرفت سیاستے دگرگوں
 یارب کہ ترا چہ آرزو بود
 دیدہ چہ بے اگر نبودے
 جان دسر این جبریدہ کردم
 کو دشمن دست دے بنگر
 اے دشمن اگر بکشتن آئی
 چشم کین اول ارتوانی
 کافتاد چو فرق بر میسرم
 زینان قباب تلخ نختے

آزر دین دستان نہ یاریست
 از دشمن خانہ چوتوان بست
 کاندہ عنتم کوریش فادوم
 کاس کین کین بڑوں کشم زد
 کین دشمن را حلاص دای
 این آفت من ز دیدن اوست
 دستم ز گزندش آرمیدہ است
 می شد ز سرم چنین بلاے
 کم زان کہ کتم ز خانہ بیرون
 کوشش بہ زبان من دریں سود
 چہ دید کہ کاش سر نبودے
 سرد سیر کار دیدہ کردم
 تا سرد ہش دودیدہ بر سر
 تا تیغ بخونم آزمائی
 گر سربری آن گے تو دانی
 رسوایی چشم خود نہ بینم
 می خورد جگر چو شور بختے

و آن مرد سره که بود یارش
 زان شیوه که حالتی عجیب دید
 گفت ای گهرت بر دمی پاک
 گر تو ز حیات سیر گشتی
 آن آ که بود سر و فانی
 آن یو بود نه آدمی ز او
 با آن که ز دیده رنج بودت
 گردیده بعد جان کنی ریش
 کان و ز که رو بر نشینی
 جنوں کہ شنید نام دیدار
 از وجد برقص شد چو مستان
 زان قصبہ بیستہ بر محنت
 از گفت خوش چو وقت خوش گشت
 اورفت چو باد بے سرو پایے
 آمد بسوئے قبیلہ نالان
 گریاں ہزار دانے ویلے

حیراں شدہ در طریق کارش
 گر است گے گے بخندید
 وز بہر تو صد ہزار دل چاک
 در کشتن خود دلیر گشتی
 چون بند رنج آشنائے
 کز اندہ دیگرے شود شاد
 چشم آن چہ نمودنی نمودت
 معذوری بوی وے بندیش
 رویش بہ کدام دیدہ بینی
 گشتش ہزار جاں خریدار
 زوز مزہ چون مستان
 می گفت وز دیدہ اشکت میر
 برداشت زبے خودی رہت
 ہمہ شکفت ماند بر جانے
 زان مرغ پریدہ دست تان
 شد تا بدیر سرے لیلے

لیلی کہ شنید نالہ زار
 گفتا کہ تو کیستی بدیں روز
 رنجیدہ منم دریں جہاں بس
 تو نالہ مکن کہ خستہ ماہیم
 آں ماہی غمیز مہر پور
 گفتا منم آشنائے یارت
 لیلی کہ شنید دست رانام
 بوسید لبہ نیاز پائش
 گفت لے سخت بریں کونی
 کاں کم شدہ را چکونہ دیدی
 روز از لقب آفتاب چوست
 دل ابغیم کہے پارو
 پائش ز رسیل در چہ سنگت
 اندیشہ صیت در گمانش
 رنجہ چہ شوی برائے آں یا
 او یا منت یار تو نیست

بر کرد چو ماہ سوز و یوار
 دین گریہ چہ کئی بدیں سوز
 دین کارِ منت چوں کند کس
 تن زین تو کہ دل شکستہ ماہیم
 چوں دیدہ در آں نشانہ و در
 دارم خبرے ز دوستات
 غلطاں بدر آمد از سر بام
 پرسید بہ لطف جہاں پائش
 از بہر خدا کہ راست گوئی
 وز صحبت او سپہ امید
 شہاش نہ دیدہ خواب چہ نیست
 غم ابہ رخ کہے گزار
 ریش ز سر شک چہ رنگت
 افسانہ کیت بر زبانش
 گریہ چہ کئی برائے آں کا
 دین کارِ منت کار تو نیست

مرد گذری ز سوز آن گفت
 گفتا کہ مرخص سیل اندوه
 امروز بر زمگاه نوسل
 چون مُردہ او فادہ بیوش
 چشمے کہ نہاوا ز غمش داغ
 این سوخته گر نیامدے زود
 چون کرد عروسین نیاں پوش
 خائید بدرد لعل چون قند
 پس ما بکشاد چشم را پشت
 چون دید عقوبت چشمان
 ز دوست و گرفت استیش
 گفت اے پری این کارویو
 یاسے کہ تو زو بدیں خطائی
 اور اچود و مردم ست پر نور
 روزے کہ رسد نوید دیدار
 بیندہ دوست را کن ریش
 و اں کہ بدویدہ خورد سو کند

از دیدہ دُر و زلب کہ رفت
 کاں لاله خوش ست بر سر کوہ
 شد در صف کشنگان مسل
 با کشته و مُردہ شد ہم آغوش
 می کرد ز غصہ طعنه زاع
 آن رُغ ز میان چشم او بود
 آزار دو چشم یار و رگوش
 ناخن ز دور و نی و مولی بر کند
 تا دیدہ بروں کشد بنگشت
 طاقت بر مید مہمان
 افتاد بہ پائے ناز نیش
 تن زن کہ فرشتہ در عنبر پوست
 وار و چمن و تور و شنائی
 تو نیز مشو ز مرد می دُور
 بادوست و دیدہ چون کنی چا
 شرے ہم از اں دودیدہ خوش
 و اں کس کہ بدیدہ دار چویند

	<p>و آن دیده ز چشم زخم زیت آدمت دے بہ خوشین باز شعش ز پیا پنچ صبارت گرد سیراں رفیقے گشت غلطی بذر زیر پایش و اں کہ ز پر خودش جدا کرد</p>		<p>کاس گوہر پاک ہاشکیت لیلی پوشیدیش و کم راز جانش ز شکوہ طاربت از شادی آن سخن کہ بگشت شرمندہ شد از حق و فایش از سوز دلش بے دعا کرد</p>
<p>و از شدن طلگ کیوی لیلی بر محبوں ز زده دشمن محبوں شہکے فرا را بخیال لیلی روشن شدن مہر نفل در آفاق تیرگی و ز محبوں زین پدیر محبوں از دہماکے سرد پیر سو اوئی سوئے گرم مہری نفل گنہیز و گرم وئی کردن آن مہربان بنت خود را کہ در پڑہ جیا آفتابے بود سایہ پرورد با محبوں تار یک اختر قران و دن و محرق شدن تان محبوں و پس از ستقامت سجت کرن</p>			
	<p>در نامہ سخن چنین کند صرف اوزنگ نشین بے خزینہ</p>		<p>توقع کشش مثال این حرف کاس بوختہ نخراب سینہ</p>